

Nu tăia pânzele copilăriei !

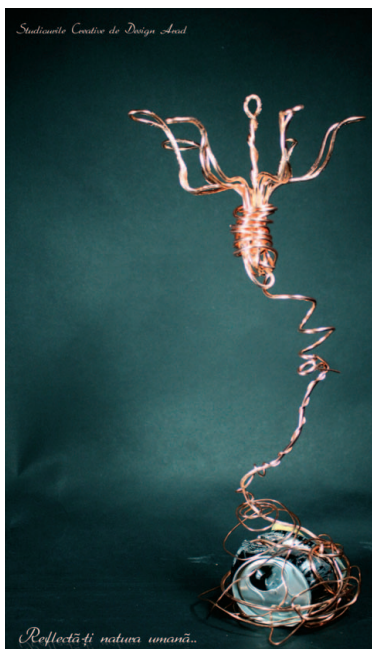
MONITORUL CULTURAL

Lunar arădean de informație culturală

Iulie 2017

Acest număr este ilustrat cu lucrările artistului plastic

Arba Beatrice Larisa

Arba Beatrice Larisa, *Natura Umană*

Născută la 17.02. 1995 în Arad. Absolventă a Liceului de Artă „Sabin Drăgoi” din Arad și a Universității „Aurel Vlaicu”, Facultatea de Design, promoția 2017. A participat la mai multe expoziții și proiecte naționale și internaționale. Lucrarea de pe coperta I este un afiș.

Lunar arădean de informație culturală

Supliment al revistei de cultură „ARCA”
Anul XI, nr. 4 (83) – iulie 2017

Director: Doru Sinaci

Redactor-șef: Ioan Matiuț

Colaborează: Rodica Colta, Ovidiu Pecican, Adelina Stoenescu,
Sorin Sabău, Eugenia Crainic, Dorel Gureanu, Corina Huțan,
Eugen Rogojan, Horia Truță.

Prezentare artistică: Laurian Popa

Design: Ghizela Șerban

DTP: Filip Cenade

Tipar: Tipografia TRINOM Arad

Editor: **Centrul Cultural Județean Arad**
www.ccja.ro

Responsabilitatea pentru conținutul textelor revine autorilor.
Redacția nu își asumă responsabilitatea pentru modificările
survenite în programul instituțiilor.

ISSN 2559 - 1126
ISSN-L 2559 - 1126

MONITORUL
cultural

Aradul a fost și este bogat în personalități ale vieții literare. Valoarea acestora dă consistență și conferă un prestigiu bine meritat. Cât și cum sunt apreciați și susținuți scriitorii de către comunitatea în care trăiesc și creează, este un subiect care merită dezbătut public. Cert este că, instituțiile care au rolul de a gestina aceste sensibile zone a culturii arădene, încep să se miște și să înțeleagă importanța lor în supraviețuirea literaturii, pilonul principal al oricărei culturi care se respectă.

Astfel, Centrul Cultural Județean Arad și Centrul Municipal de Cultură Arad, dar și unele primării din județ, susțin financiar apariția unor cărți și a unor publicații culturale vitale pentru exprimarea scriitorilor din zona Aradului, dar nu numai. Pentru că nu există literatură localistă ci una la nivel național sau chiar universal, la care trebuie să se racordeze entitățile culturale și orice scriitor autentic. Prezența în calendarul acestor instituții a unor evenimente literare de amploare, cum sunt festivalurile, lecturile publice, colocviile, taberele de creație, atelierelor de scriere creativă, concursurile literare, onorează și credibilizează aceste instituții.

Biblioteca Județeană încearcă să-și ia în serios rolul ei esențial, acela de a fi casa scriitorului. Nu numai a celui clasicizat, aflat de mult în rafturile sale. Criteriile corecte de evaluare sunt esențiale în orice demers al acestei instituții. De aceea, colaborarea cu organizația profesionistă a scriitorilor este mai mult decât indicată. Altfel se nasc confuzii valorice nedorite care decedibilizează orice inițiativă, oricât de bune ar fi intențiile. Începutul organizării în comun a unor evenimente literare de amploare, chiar cu unele greutăți inerente oricărui debut, a creat premisele vitalizării pe principii valorice a acestei instituții importante mai ales pentru scriitor și cititor.

Scopul principal al colaborărilor dintre scriitorii profesioniști și instituțiile de cultură trebuie să fie valorizarea creației literare. Dar, împreună pot să formeze noi consumatori de cultură scrisă, capitol la care România stă cel mai prost la nivelul Uniunii Europene.

Ioan Matiuț

Spectacole de excepție, în iulie, la Teatrul de Vară

Cea de-a V - a ediție a Teatrului de Vară Ethos, Organizată de Consiliul Județean Arad prin centrul Cultural Județean Arad, continuă în luna iulie cu o serie de spectacole de primă mână. Pe scena din curtea Centrului Cultural Județean vor urca, în fiecare miercuri, începând cu ora 20.00, actori de marcă ai scenei românești: Anca Sigartău, Adriana Trandafir, Carmen Tănase, Ion Caramitru și mulți alții.

5 iulie - Vreau să fiu actriță (Un Teatru ca Toate Celelalte)

Având la bază textul lui Robert Mauro, spectacolul „Vreau să fiu actriță”, care o are în rolul principal pe Anca Sigartău, îmbină elemente de umor, stand up comedy, musical și dramă propunându-și să invite spectatorii să privească în culisele unui spectacol de teatru. Deși nu a ieșit din casă, Robert Mauro a scris acest text dovedind o adâncă înțelegere a lumii din spatele cortinei. Se regăsesc poezii de Roberto Sanesi, EE-Cummings, Cesare Pascarella, Shel Silverstein, W. Shakespeare, Carlos Drummond de Andrade.

„Vreau să fiu actriță” este un spectacol interactiv, Anca Sigartău intrând în dialog cu publicul, cântând, dansând, vorbind despre trăirile interioare ale actorului, de stările lui sufletești, de visele sale: „*Bunii mei prieteni, vă invit la teatru, vă invit să mă vedeți în piesa cea mai dragă mie, cea mai apropiată de sufletul meu. Astăzi, după mai bine de 25 de ani de teatru încă o provoc pe Anca Sigartău, actrița, la un exercițiu de imaginație. Dacă nu aș fi ajuns actriță, încotro mi-ar fi îndrumat Dumnezeu pașii?...*”.

12 iulie - Și veni bărbatul la femeie (Teatrul de Artă București)

Teatrul de Artă București revine la Arad cu o comedie „acidulată”, o farsă plină de replici strălucitoare, o privire amuzantă asupra unui cuplu care vrea să o ia de la capăt, cu Mihaela Sîrbu și Lucian Pavel în rolurile principale.

„Și veni bărbatul la femeie”, de Semion Zlotnikov, este un spectacol care aduce în fața spectatorilor povestea cuplului Dina și Victor - trecuți de patruzeci de ani, divorțați, și fiecare cu un copil dintr-o fostă căsătorie. Trecuți de patruzeci de ani nu e o

vârsta la care viața ia sfârșit. Așa că prietenii lor comuni, Jora și Judith, încearcă să le vină în ajutor stabilindu-le o întâlnire. Victor se prezintă acasă la Dina într-o seară ploioasă de sâmbătă. Vor reuși ei să treacă peste dezamăgirile și temerile inspirate de trecut? Vor ști ei să se lase până la capăt „îmbolnăviți de o speranță nouă”?

19 iulie - Mă mut sau nu mă mut? Aceasta e-ntrebarea (Teatrul Principal)

„Mă mut sau nu mă mut? Aceasta e-ntrebarea!” îi reunește pe Adriana Trandafir, Adrian Păduraru, Carmen Tănase, Andreas Petrescu, Doina Teodoru, Oana Pușcatu și Gabriel Fătu, sub bagheta regizorală a lui Gelu Colceag.

Echipa ce a conceput și pus în scenă super comediile „Mă mut la mama!” și „Mă mut la... tata?” este și cea care continuă povestea cu spectacolul „Mă mut sau nu mă mut? Aceasta e-ntrebarea” și promite: „o experiență la fel de amuzantă ca și cea din „episoadele” precedente, o poveste sinceră, desprinsă din viața unei familii normale și transpusă în lumina reflectoarelor. O poveste cu situații de un comic imposibil, în care fiecare se regăsește, sau în care își recunoaște sora, fratele, colegul de birou, prietenul ori prietena.”

Mama (Adriana Trandafir), studentă la aproape 60 de ani, vrea să guste viața alături de noul ei iubit (Adrian Păduraru). Situația dă însă peste cap universul băieților (Andreas Petrescu și Gabriel Fătu), care, deși ajunși la vârsta maturității, refuză să îi acorde mamei dreptul la o viață și redevin copii în nenumăratele încercări de a-l face pe iubitul mamei să dispară din peisaj.

26 iulie - Dor de Eminescu (Teatrul Național București)

Doi mai artiști ai scenei culturale române, actorul Ion Caramitru și clarinetistul Aurelian Octav Popa, vor aduce un omagiu inedit marelui poet național Mihai Eminescu, pe scena Teatrului de Vară. Spectacolul „Dor de Eminescu” este alcătuit pe baza unor selecțiuni din manuscrisele de poezie, proză și filosofie ale marelui poet, prezentând „un dialog în care cuvântul rostit se completează cu muzica”. „Dor de Eminescu” este titlul spectacolului prin care actorul Ion Caramitru și clarinetistul Aurelian Octav Popa îi aduc un omagiu poetului nepereche, recitalul fiind alcătuit pe baza unor selecțiuni din manuscrisele de poezie, proză și filosofie ale marelui poet, spectatorii având, totodată, prilejul „de a auzi o limbă română de calitate superioară, exercițiu atât de necesar în timpurile noastre” – spun reprezentanții Teatrului Național din București.

MONITORUL
cultural

Corina Huțan

Alimentația cotidiană tradițională în ținutul Aradului

Față de alimentele rituale și de meniurile festive, *alimentația cotidiană* din zonă este consistență dar mult mai simplă. Se consumă de toate: lapte și produse din lapte, preparate în gospodărie, ouă, legumele cultivate în grădina din spatele casei, carne de păsare și de porc.

O caracteristică importantă, în cazul alimentației cotidiene, este regula care există în consumul săptămânal între aluaturi, legume și carne. De obicei luna, oamenii mâncău ceea ce a rămas de duminică, marțea și joia se făcea mâncare cu carne, miercurea și vinerea aluaturi.

În timpul zilei, la munca câmpului sau la vie, se mânca hrană rece, alimentul de bază fiind slănină. Mâncarea fiartă se consuma seara, la cină.

Din inventarul alimentar cotidian al județului fac parte laptele de vacă, untul, brânza dulce, telemeaua de vacă și de oaie, brânza de oaie frământată, ouăle, ceapa, *aiul* (usturoiul), „*mazărea verde*” (fasolea verde), „*borșul*” (mazărea), „*piparca/ciuparica*” (ardeiul), „*părădica*” (roșia), „*crumpele*” (cartofii), „*carfiolul*” (conopida), „*cărălaba*” (gulia), „*curechii*” (varza), morcovul, pătrunjelul, păstârnacul, salata, castravetele, aluaturile (taște, tăiței, găluște, târhană etc.) anumite părți din porc (coaste, picioare, spata) murate și afumate, preparate din porc (slănină, untură, jumări, cârnați, caltaboși, sângereți, maios) etc.

Modul de combinare a mâncărurilor la mesele zilnice oferă o mare diversitate, la care se adaugă, cum am menționat deja, diferențele determinate de geografia locului, dincolo de care, frecvența unora din mâncăruri ne indică anumite preferințe locale.

O mare diversitate găsim și în denumirea preparatelor, în toate zonele etnografice ale județului oamenii numind mâncarea în graiul local.

Urmărind această tradiție alimentară cotidiană în părțile Aradului, descoperim de pildă că, în trecut, oamenii din Țara Hălmaგიului le plăcea carnea de oaie, pe care o cumpărau săptămână la târg. Prin urmare vorbim despre un tip de carne consumată

¹ Inf.Nicolae Buta, n.1883, Hălmaგიu

² Inf. Crișan Petru, n.1942, Măderat

frecvent în alimentația locală. În general însă, hrana zilnică a moșilor crișeni a constat din „*zame*” (de cartofi, de fasole cu rântaș etc.) și din diferite mâncăruri scăzute, în unele zile, cu carne. Pe lângă fierturi oamenii mai mâncău clisă friptă cu ouă sparte, mămăligă cu lapte covăsit etc.

La începutul secolului XX, moșii mâncău chisăliță cu mălai, de unde în memoria bătrânilor au rămas versurile: „*Chisăliță în olcuță/Și mălai în camniță/Salata-i pe strat afară/În cămară nu-i jumară.*”¹

În Chișineu –Criș, în timpul săptămânii, în zilele fără carne se făcea supă de roșii cu zdrențe de ou, cu găluște, supă de chimen sau cu varză, iar ca felul doi aluat stors cu brânză, mac, nucă sau varză etc. În satul vecin, Cinte, în zilele de miercuri și vineri, oamenii mâncău „*crumpe cu boți, coade dă laboșe, urechiușe*”.

În Măderat, în viața de zi cu zi, la vie, lucrătorii mâncău „*pită cu clisă sau șoancă, cu piparcă și părădica*”². Acasă, la cină, consumau diferite supe și mâncăruri cu carne și târhană, cartofi, varză etc.

În Șetin, alimentația cotidiană a constat, printre altele, iarna, din „*zamă dă părădici cu cârnați*” iar vara din „*zamă dă șelată*”, fasole verde cu smântână, mazăre, crumpe cu carne și numeroase aluaturi (tăței, rățișe, dospite, scovergi, perinci). Tot pe Valea Mureșului, în estul județului, în satul Căprioara, lumea fiind mai săracă, în trecut, în timpul săptămânii, în loc de pâine se mânca *mălai zăcut* și mai rar carne și mâncăruri cu carne. Datina era ca întreaga familie să mănânce dintr-o tepsie, încingând mălaiul în mâncare sau în saftul de la carne, ca în Oltenia și Balcani.

Cât privește băutura, mai ales țuica, în părțile Aradului, aceasta se consuma, în timpul zilelor lucrătoare, doar la clăci, la aldămașurile de la terminarea lucrului.

Dr. Rodica Colta

MONITORUL
cultural

Arba Beatrice Larisa, Carte poștală - Bagaj de voiaj

Locuitorii Țării Zărandului și emigrarea spre America

I

Fenomenul emigrării în America îi cuprinde, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, și pe

locuitorii Țării Zărandului. La fel ca în Transilvania, cauzele emigrării sunt și aici cele economice: lipsa pământului sau insuficiența lui pentru un

număr tot mai mare de țărani, creșterea sarcinilor fiscale, îndatorarea țăranilor față de bănci. La acestea se mai adugă propaganda făcută de agențiile de emigrare și puterea exemplului celor care au emigrat și după aceea s-au întors cu bani, cumpărându-și pământ¹.

După desființarea iobăgiei în anul 1853, pământul putea fi vândut sau cumpărat fără nici un fel de restricții. În același timp asistăm și la un nou sistem de moștenire, pământul fiind împărțit de multe ori în părți egale între toți descendenții². Acest lucru duce la o fărâmițare a suprafețelor agricole, pământul fiind prea puțin pentru susținerea unei familii. Se considera, în acea perioadă, că pentru a se putea întreține, o familie formată din 4 membri ar avea nevoie de o suprafață de 5 hectare de teren agricol³. Din păcate foarte mulți țărani nu beneficiau de acest lot.

Majoritatea dintre cei care emigrau proveneau din rândul țăranimii. Mulți dintre ei emigrau mai întâi spre orașe, căutându-și de lucru aici. Dacă nu găseau plecau mai departe spre America,

¹ Acațiu Egyed, „Problema emigrării țăranimii din Transilvania la începutul secolului al XX-lea”, în *Acta Musei Napocensis*, nr. VII, Cluj, 1970, p. 368-370

² *Idem*, „Structura proprietății funciare în Transilvania la sfârșitul veacului al XIX-lea” în *Acta Musei Napocensis*, nr. XVII, Cluj, Editura Academiei R.S.R., p. 138, 147

³ Al. Alimăneșteanu, *Organizarea muncii rurale*, București, Imprimeriile Independența, 1927, p. 16

⁴ Acațiu Egyed, „Problema emigrării...”, p. 371-372

⁵ Vasile Popeangă, „Aradul în perioada dualismului (1867-1918)”, în *Aradul. Permanență în istoria patriei*, Arad, 1978, p. 307

⁶ Andrei Caciora, Eugen Gluck, „Situația etno-demografică a părților arădene între 1848-1918”, în *Ziridava*, nr. XII, Arad, 1980, p. 228

⁷ D.R. Ioanițescu, *Exodul rural*. Extras din buletinul „Institutului de Studii și Educație Muncitorească, București, Tipografia A.B.C., 1940, p. 7-8

unde industria de acolo putea absorbi forța de muncă ce venea din Europa de Răsărit (Apusul Europei nu mai furniza la această dată un număr mare de emigranți)⁴. Direcția principală era spre vestul Europei, unde se îmbarcau în porturile franceze sau engleze cu destinația Statele Unite ale Americii⁵.

Din punct de vedere etnic, dintre emigranții comitatului Arad, cei mai mulți au fost românii. Între anii 1899 – 1913 au emigrat un număr de 7.325 români, 5.536 germani, 2.484 unguri⁶, apoi în număr mai mic, slovaci, sârbi etc.

Pe lângă lipsa pământului, în unele zone din Zărand, unde industria forestieră a secătuit suprafețele de păduri și a închis exploatarea, localnicii care aveau până atunci un venit cât de cât sigur din munca la pădure, se vedeau puși în situația de a nu mai avea acum nici un mijloc de câștig. „Este de reținut că în toate țările care au avut mari domenii forestiere și care printr-o exploatare rapace le-au distrus, s-a produs pauperizarea uneia dintre cele mai viguroase păduri agricole «populația montagnardă» care a pornit în masă către câmpie (orașe), pentru a nu pieri de foame. (...) Rămân la munte numai cei care pot să-și asigure existența pe calea meșteșugurilor rurale sau a creșterii animalelor, ocupații reduse care nu pot reține decât un infim număr de muncitori agricoli”⁷.

(continuare în numărul următor)

Sorin Sabău

Arba Beatrice Larisa, Peixe

Turismul în ruine

Cândva, fără dar și poate că turismul montan este puternic influențat de existența sau absența unor unități de cazare turistică și de calitatea serviciilor prestate de acestea. Din păcate cabanele turistice au dispărut din peisajul montan arădean, mai existând câteva care aparțin de Direcția Silvică Arad, dar care au un regim special.

Nici la nivel național situația nu este mai bună în sensul că prea puține cabane de altitudine au mai rămas în picioare (multe fiind mistuite de flăcări în perioada 1994-1997). Dacă cele mai multe cabane de altitudine au fost construite înainte de 1945, de către diferite asociații turistice (cu sprijinul statului sau a unor agenți economici puternici) care promovau drumeția montană, după 1989 nu a mai fost construită nicio cabană.

Inaugurarea cabanei Debela Gora - 1937

Vilele sau pensiunile nu pot fi încadrate în categoria cabanelor, ele având un alt grup turistic țintă, fiind amplasate pentru a înlesni accesul auto până în poartă.

Această stare de fapt conturează foarte bine deficiențele din legislația specifică activității turistice, ultima formă a proiectului legii turismului (veche de câțiva ani) omițând, parcă în mod intenționat, turismul montan, deși Munții Carpați ocupă o suprafață apreciabilă și permit practicarea turismului în tot timpul anului. Puținele cabane de altitudine care au mai rămas sunt într-o stare precară din diferite motive cum ar fi întreținerea și aprovizionarea lor care presupune un efort considerabil neexistând pârghii legislative sau financiare care să permită oferirea unor servicii de calitate la un preț rezonabil. Sau, sunt date în locație de gestiune pentru perioade de timp determinate fapt ce nu încurajează investițiile, unele fiind închiriate și subînchiriate până la diluarea interesului etc.

O situație halucinantă este determinată de regimul proprietății terenului pe care se găsește cabana sau de divergențele dintre proprietarul terenului și proprietarul cabanei. Unele terenuri au fost revendicate de foști proprietari, dar care nu au interes și potențial de a întreține cabanele, sau alte construcții de interes turistic (cum sunt și conacele de pe Valea Mureșului), aflate în perimetrul terenului retrocedat. Astfel, aceste construcții se găsesc în diferite grade de degradare, unele chiar iremediabile, dispărând în timp, afectând potențialul turistic al unor regiuni întregi. În această

situație ar trebui să intervină eficient statul, prin autoritățile sale, despăgubind proprietarii și reconstruind aceste stabilimente turistice. Dar nu se întâmplă așa ceva și atunci, stațiuni turistice, care ar putea deveni embleme ale turismului românesc, dispar lăsând în urmă doar amintiri: Băile Herculane, Borsec, Moneasa etc.

În aceeași situație este și cabana Debela Gora, construită în 1937 de către „Asociația Culturală, Sportivă și Ajutorare” Arad, (A.C.S.A.), în culmea principală a Munților Zărand,

Cabana Debela Gora în prezent

în zona Nadășului. Potențialul turistic al acestor munți nu este extraordinar, dar prezența unor cabane sau refugii turistice ar putea dinamiza mișcarea turistică, cu precădere în rândul tinerilor. Acesta este și motivul pentru care a fost construită, ea polarizând decenii întregi drumeția în zona centrală a Munților Zărand.

După al Doilea Război Mondial, cabana este etatizată și ajunge, la un moment dat, în patrimoniul Combinatului de Îngrășăminte Chimice Arad, care o gestionează, în mod corespunzător, până în 1990. După acest moment mai funcționează câțiva ani relativ bine, dar apoi intră într-un joc haotic al revendicării și retrocedării care marchează debutul degradării sale. În momentul de față este în patrimoniul Direcției Silvice Arad dar nu constituie o prioritate, ceea ce face ca degradarea cabanei să se accentueze.

Transformarea acestei cabane într-un refugiu turistic poate fi o soluție care să salveze construcția de la dispariție, dar care poate încuraja și mișcarea turistică în Munții Zărandului. Accesul spre cabana Debela Gora și spre zona limitrofă, cu spații largi, deschise, neîmpădurite, marcate de sălașe unde se mai poate observa viața rurală ancestrală, se face din localitățile Conop (marcaj turistic triunghi albastru), Bîrzava (marcaj turistic bandă albastră) sau halta CF Nadăș (marcaj turistic bandă galbenă). De asemenea, se poate ajunge și pe drumul nemo-dernizat ce urcă pe Valea Nadășului, până la cabană. În zona respectivă culmea principală a Munților Zărand este marcată cu bandă roșie.

Un obiectiv turistic uitat, dar care merită a fi revigorat.

prof. Dorel Gureanu

Aradul anilor 1873–1874

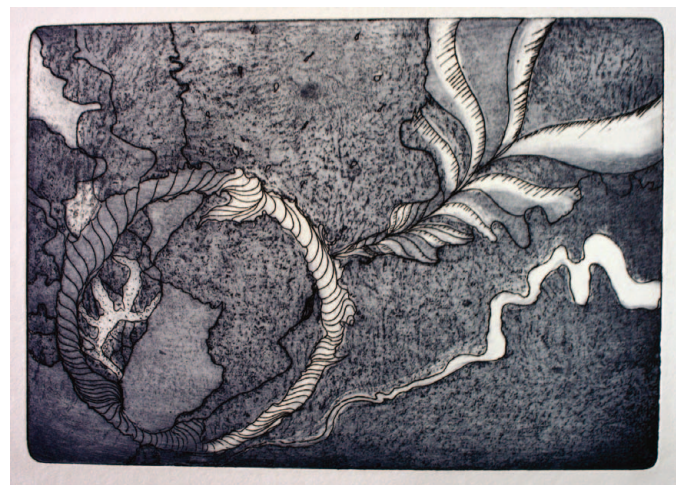
Una dintre mărturiile cele mai vii despre dinamicile ecleziastice și culturale din Aradul anilor de după 1873 a lăsat-o în amintirile lui Ioan Slavici. El spune că după moartea lui Andrei Șaguna, petrecută la 28 iunie 1873, „Ne așteptam ca-n scaunul episcopesc din Arad să fie ridicat arhimandritul [Nicolae] Popea. Acesta s-a sâmțit însă îndemnat să rămâie vicar la Sibiu, unde era nevoie de el. La Arad au fost dar candidați vicarul Miron Roman, pe care-l știam, foarte bine, și protopopul Brașovului, Ioan Mețianu, pe care, după spusele prietenilor mei din Sibiu și ale celor din Brașov, îl puneam mai prejos de concurentul lui, care era și mai vechi în sânul bisericesc” (Ioan Slavici, „Lupta pentru limbă”, în *Lumea prin care am trecut*, în *Opere*, vol. VI, ed. de Constantin Mohanu, București, Academia Română, Ed. Fundației Naționale pentru Știință și Artă & Ed. Univers Enciclopedic, p. 541). Competiția între vârful bisericesc ortodox în acel moment avea mize mari, interesând reprezentarea românilor în viața publică și lupta pentru drepturile lor.

În ce îl privește pe Miron Romanul (1828 – 1898), acesta era fiu de țaran dintr-un sat bihorean. Călugărit în mănăstirea Hodoș-Bodrog (1857) și hirotonit diacon și preot în 1863, el a și ajuns secretar și apoi consilier eparhial la Arad în același an. Era deja profesor la Institutul teologic-pedagogic din Arad (încă din momentul intrării în monahism și a servit în învățământ până în 1869. A fost înaintat inspector școlar în Caraș-Severin (1869 – 1870). Tot atunci a ajuns deputat în Parlamentul din Budapesta (1869). Un an mai târziu devenea președinte – vicar al Consistoriului ortodox-român din Oradea (1870 – 1873), inițiind, în această calitate, editarea unei gazete cu largă distribuție printre

preoți și învățători, „Lumina”. Miron Romanul era deci o personalitate dinamică și decisă a momentului, cu merite recunoscute pe plan ecleziastic și în materie de luminare a românilor din Parțiu. Numai că, spune Slavici, „Spre a zădărnici alegerea unuia dintre aceștia, pasiviștii au dat mâna cu oamenii guvernului și metropolit a fost ales episcopul Aradului, Procopie Ivacicovici, un bătrân neajutorat și lipsit de orișice însămnătate” (ibidem, p. 541). Ivacicovici, român cu educație sârbească, văzut ca agreeat de Rajacic, ierarhul de la Karlovicz, dar militând, alături de mitropolitul Transilvaniei, Andrei Șaguna, pentru drepturile românilor în biserica ortodoxă, era încă din 1853 episcop de Arad. Odată cu vacantarea scaunului mitropolitan sibian, episcopul de Arad este numit mitropolit. După spusele lui Slavici, „Episcop al Aradului a fost ales fostul meu șef, vicarul Miron Roman. ... Acum Miron Roman și Ioan Mețianu au încheiat o învoială, în vârtutea căreia, cu ajutorul pasiviștilor, Miron Roman a fost ales metropolit, iară Ioan Mețianu a fost ridicat în scaunul episcopesc din Arad” (ibidem, p. 542). Toate aceste schimbări de statut au avut un rol hotărâtor în lupta pentru afirmarea limbii române la Arad, căci „... înrăurirea șaguniștilor era covârșitoare în arhidieceză și puternică atât la Arad, cât și mai ales la Caransebeș”, pe fundalul avansării lui Procopie Ivacicovici, în vara lui 1874, pe poziția de patriarh de Karlovicz (ibidem, p. 542). În afirmarea publică a limbii române la Arad surprinsă cu talent narativ și spirit de sinteză de memorialistul Ioan Slavici, această dinamică de mare complexitate și alertă a avut rosturi însemnate.

Ovidiu Pecican

Arba Beatrice Larisa, *The beginning of the universe*

Cu „Săgeata Verde” la muzeele din Ghioroc (Podgoria Aradului)

Anul acesta, în sezonul estival, turiștii sunt invitați să viziteze Podgoria Aradului, pe un traseu inaugurat cu un secol în urmă, în 1906: linia istorică a trenului „Săgeata Verde”, care în anul 1913 devenea a 8-a linie electrificată din lume și prima din sud-estul Europei.

Călătoria cu trenul turistic este destinată celor care, pentru o zi, doresc să viziteze Muzeul „Săgeata Verde” și Muzeul Viei și Vinului din Ghioroc, să participe la degustările de vinuri, organizate de cramele din Podgorie sau să se relaxeze în zona lacului de la Ghioroc.

Călătoriile cu trenul „Săgeata Verde” sunt organizate în fiecare duminică, plecarea din Arad, iar rezervările se pot obține pe site-ul www.sageataverde.ro. În bilet sunt incluse: călătoria spre Ghioroc cu automotorul Ganz1913 „Săgeata Verde”,

vizitarea Muzeului „Săgeata Verde” și Muzeului Viei și Vinului din Ghioroc, întoarcerea la Arad cu un tramvai de linie.

Muzeul „Săgeata Verde”

(Muzeul se află la intrarea în Ghioroc, pe partea stângă, imediat după pasajul peste calea ferată)

Muzeul se poate vizita la cerere

Tel: 0728 246 297

În anul 2006, la aniversarea de 100 de ani a liniei Arad – Podgoria, Compania de Transport Public Arad, cea care deține și exploatează în prezent linia istorică, a deschis în incinta vechii remize de la Ghioroc un muzeu dedicat transportului urban și suburban în județul Arad.

Colecția muzeului include un automotor Ganz 1913, restaurat în 1995 de Fabrica de Vagoane Astra Călători din Arad dar și primul automotor benzo-electric Johann Weitzer care a circulat pe linia Arad – Podgoria în 1906, modificat în vagon remorcă în 1913, restaurat de asemenea.

În cadrul muzeului mai pot fi văzute tramvaie care au circulat de-a lungul timpului pe străzile Aradului dar și vagoane de marfă, folosite pentru transportul de bunuri înainte de 1990.

Fosta stație de redresare a liniei Arad – Podgoria a fost refăcută și poate fi vizitată. În mijlocul expoziției se află vechiul redresor cu vapori de mercur instalat în 1936 care a funcționat până la închiderea liniei în 1991.

Muzeul Viei și Vinului

(str. Iuliu Maniu 6, în incinta Stațiunii de Cercetare și Dezvoltare Vini Viticolă)

Muzeul se poate vizita la cerere

Tel: 0257 281 847

Muzeul prezintă piese arheologice, unelte, instalații, documente și fotografii privind istoricul viticulturii și vinificației, referitoare la unul din cele mai vechi areale viticole de pe teritoriul României, podgoria Miniș – Măderat. Există indicii credibile care vorbesc despre practicarea viticulturii în această zonă încă din antichitate. Însă, prima atestare documentară a viilor de la Miniș datează din secolul al XI-lea. Suprafața cultivată a crescut permanent. Astfel, dacă sub dominație otomană, în 1562 se consemnează 700 de hectare cultivate cu vie, în 1746, la o jumătate de secol de la instaurarea stăpânirii habsburgice, existau deja peste 2.000 de hectare de vie, suprafață triplă în secolul al XX-lea. În 1636, principele Gheorghe Rakoczi a

cerut săparea în stâncă a unei pivnițe cu o capacitate de 7000 hl la Mocrea, iar în 1749, contele Grassalkovich a amenajat o pivniță la Miniș. În 1878, când producția de vin a fost foarte mare, s-au construit primele cisterne de beton. Din 1881, s-a înființat Școala de Viticultură care a pregătit specialiști în domeniu. S-au înființat pepiniere la Păuliș-Barațca, Ceala și Târnova, s-au construit două mari centre de vinificație la Miniș și Barațca și s-a înființat o Stațiune de Cercetări. Vinurile cu denumire de origine controlată produse aici sunt roșii, din soiurile Cabernet Sauvignon, Merlot, Pinot Noir, Burgund și albe din soiurile Riesling Italian, Furmint, Muscat Ottonel. Începând cu 1744, în zona Miniș-Covăsânt se produce vinul dulce din soiul Cadarca. Cea mai importantă recunoaștere a calității sale datează din 1862, când la Expoziția Internațională de la Londra, un vin roșu dulce de Minis a fost numit „regele vinurilor”. În perioada regimului comunist, s-a trecut la reorganizarea și exploatarea intensivă a viilor, calitatea pierzând tot mai mult teren în favoarea cantității. După 1989, odată cu retrocedarea terenurilor viticole, producția a scăzut, iar proiectele de relansare economică și turistică a zonei abia au demarat.

Proiect realizat de Consiliul Județean Arad prin Centrul Cultural Județean Arad, Compania de Transport Arad, Complexul Muzeal Arad, Centrul de turism Arad, cu sprijinul Primăriei Comunei Ghioroc.

Adelina Stoenescu

Școala Civilă Confesională Română de Fete

Arad, strada Mihai Eminescu nr. 46

Inițiativa creării în Arad a unei instituții de învățământ liceal pentru fete, a fost îndeplinită mai ales prin activitatea Uniunii Femeilor Române din Arad, înființată la 31 ianuarie 1884, cu Hermina Popovici-Desseanu, președinte și Atanasie Tuducescu, secretar. Deschisă în 1899 școala a funcționat, cu un ciclu de învățământ de patru ani, sub direcțiunea succesivă a Mariei Popovici (1900-1901), Ion Petranu (1901-1902), Vasile Goldiș (1902-1904), Petre Pipoș (1904-1907), Octavia Ciuhandu (1907-1913), Victor Stanciu (1913-1918) remarcându-se prin serbări, promovarea istoriei și a specificului etnic românesc.

În 1912, organizația condusă de Lucreția Oncu (președinte) Sever Bocu (secretar), prin organizarea de spectacole și concerte, a unei loterii, la care s-au adăugat donațiile lui Emanuil Ungureanu, ale mecenatului basarabean Vasile Stroescu, Băncii Victoria

din Arad și *Fondului proeșesc*, a obținut în întregime banii necesari ridicării unui local propriu. A fost desemnat un teren de pe strada Mihai Eminescu (Deak Ferenc ut) nr 46, în vecinătatea reședinței episcopale. Piatra de temelie a fost așezată de episcopul Ioan Ignatie Papp, în dimineața zilei de 14 iulie 1912, înaintea celebrei demonstrații cu aeroplanul executat de Aurel Vlaicu.

Festivitatea inaugurării și sfințirea noii clădiri confesionale, a avut loc în 7 septembrie 1913, urmând ca a doua zi să înceapă cursurile școlare. Printre numeroșii invitați, alături de eleve, cadre didactice, părinți, se aflau: vicepreședintele Camerei Deputaților din România - Mihail Săulescu, vicepreședintele Societății Doamnelor Ortodoxe din București, precum și primarul Aradului Variassy Lajos. Evenimentul a fost considerat ca fiind unul dintre cele mai frumoase și alese sărbători culturale naționale din viața și activitatea diecezei.

Prin acest imobil cu trei nivele, arhitecții Ernest și Emil Tabacovici au fundamentat în Arad, elemente ale stilului brâncovenesc, folosite în Țara Românească, încă din secolul al XVIII-lea. Se remarcă ornamentația bogată a fațadelor, retrase din frontul stradal, cu stucaturi și feronerie specifice, inclusiv gardul impunător care o delimitează. În clădire au fost montate, în premieră instalațiile de încălzire centrală și apă caldă menajeră pentru bucătărie, baie și spălătorie, produse de firma germană: „Naționale Radiator Gesellschaft”. Amenajările interioare au fost executate de către o firmă din Buda-

pesta, iar în curte a fost ridicată o capelă ortodoxă, sală de gimnastică, pe suprafața rămasă, fiind amenajată o imensă grădină de legume pentru consum propriu. Instituția a funcționat până în 1919, când în baza acordului încheiat cu Consiliul Dirigent din Sibiu, s-a înființat Școala Civilă de Stat pentru Fete, azi Colegiul Național Elena Ghiba-Birta. În anii care au urmat, clădirea a fost folosită pentru activitatea Internatului Diecezan de Fete, condus timp de aproape trei decenii de Tulia Bogdan. În 1942, internatul număra 120 de eleve, toate ortodoxe, care urmau Liceul Elena Ghiba-Birta și Școala Comercială de Fete. Pentru întreținere, se încasa o contribuție în bani și produse alimentare.

Începând din 1941, asupra instituției s-au dezvoltat presiuni din partea armatei, pentru organizarea în local a unui spital militar. În ianuarie 1943, la Ordinul Cercului de Recrutare al Comandamentului VIII teritorial, au fost predate Spitalului Militar din Cetate, 20 de paturi cu somiere, alături de alte materiale de cazarmament din inventarul școlii.

Internatul a funcționat până în martie 1944, fiind apoi folosit de Școala Română de Ofițeri (1944-1945) și ca spital sovietic. În 1948, clădirea a fost ocupată de conducerea Cursurilor Profesionale pentru ucenici, apoi internat pentru copiii refugiați din Grecia.

În prezent, în clădire funcționează Secția de boli pulmonare (TBC) a Spitalului Municipal. Până în 1999, o placă metalică fixată pe clădirea școlii atrăgea atenția printr-un text că: *În acest loc a fost casa lui / Mircea V. Stănescu (1851-1888) / și redacția revistei / Gura Satului (1871-1881)*, mutată de la Pesta la Arad. A fost unul din primele periodice satirice transilvane, care folosind anecdota, parodia, satira, caricatura, notița critică, și-a propus să combată șarlatania, bigotismul, minciuna. Redacția s-a ocupat și de starea învățământului, unificarea ortografiei și introducerea scrierii latine, promovarea tinerelor talente, prin activizarea șezătorilor literare etc.

Horia Truță

Arba Beatrice Larisa, Lobo

Filme, teatru, artă stradală în iulie

Filmul pune stăpânire pe Parcul Eminescu din municipiul Arad, în perioada 27 iunie-2 iulie. Caravana Metropolis – Cinema în aer liber, poposește la Arad pentru al doilea an la rând și aduce filme premiate la cele mai prestigioase competiții din domeniu. Șase filme vor fi proiectate în perioada amintită, de la ora 21:30, pe

un ecran imens ce va fi amplasat în parc.

Luna iulie continuă tot cu o proiecție de film, în curtea Cafenelei Literare Joy's din Piața Avram Iancu. În cadrul proiectului KineDok, asociația CitiZenit va proiecta filmul documentar „Tourism!”, pe 5 iulie, de la ora 20.

Al doilea eveniment confirmat pe luna iulie este Festivalul Minorităților, un eveniment devenit deja tradiție în Arad. Pe 8 iulie, grupuri de dans ale minorităților ce trăiesc în județul nostru se vor reuni la Arad pentru a sărbători multiculturalitatea orașului de pe Mureș și pentru a-l umple de culoare.

În perioada 12-15 iulie se va desfășura prima ediție a Festivalului de Teatru pentru Tineret „START”. Organizat cu sprijinul Centrului Municipal de Cultură Arad, festivalul își propune să ofere tinerilor absolvenți ai facultăților de teatru, condiții care să le ușureze trecerea de la titlul de aspirant la cel de profesionist.

Arba Beatrice Larisa, *Duplo dois*

MONITORUL
cultural

Încheiem luna tot în Parcul Eminescu, însă de această dată cu un festival ce îmbină filmul, muzica și mâncarea. Este vorba despre „strARAD”, aflat la ediția a doua, ce se va desfășura între 21 și 23 iulie. Descrierea festivalului sună cam așa: în trei cuvinte - #STRARAD Street Food Festival; în șase cuvinte - Muzică. Mâncare stradală. Artă. Jocuri. Filme.

Eugen Rogoian

Arba Beatrice Larisa, *Gato sombra*

Să nu pronunți: noapte Amos Oz

Amos Oz nu este un autor pe care să-l fușărești și nici unul care poate fi înțeles din prima. Frazele lui se cer citite de două ori, ajungând să te regăsești în fiecare. Iar acest lucru izvorăște din imboldul pe care Amos Oz îl simte, în aproape toate cărțile sale, de a gravita în jurul relațiilor intime stabilite în interiorul unui cuplu, al unei familii, accelerând în special pe problemele – atât de variate – care se nasc în acel spațiu lăuntric.

Cuplul ieșit din tipare de care se ocupă Amos Oz în „Să nu pronunți: noapte” este alcătuit din Noa, o profesoară energică de nici 40 de ani și Teo, un sexagenar care a adunat, atât din viață – a călătorit singur, timp de zece ani, printre indieni, în America Latină, este inginer de succes etc. – cât și din Războiul de Independență, al cărui erou este, suficiente experiențe care să-l transforme într-un individ tipic, obsedat de propriile trăiri interioare, toate acestea transformându-l într-un personaj introvertit,

alături de care doar o femeie ca Noa ar fi putut să viețuiască. Iar cum contrastele adeseori stabilesc existențe comune liniștite, la fel s-a întâmplat și în cazul celor doi, ei ducându-și zilele într-o rutină confortabilă, ba, mai mult, fiind chiar fericiți.

Cum însă nicio fericire nu este făcută să dureze, la fel s-a întâmplat și cu globul de cristal al uniunii banale – și perfecte? – dintre cei doi protagoniști, stabiliți într-un oraș amplasat în plin deșert, rod al imaginației autorului și denumit, la întâmplare, Tel Keidar. Moartea stranie a unui elev al lui Noa (survenită în urma consumului de droguri) tulbură din temelii existența pașnică a ciudatului cuplu. Intervin evenimente care îi pun pe cei doi la încercare, îi solicită mental și sufletește, mai ales când tatăl copilului decedat, om de afaceri, intenționează să înființeze în orașelul Tel Keidar, altfel anost și lipsit de orice formă de ieșire dintr-un cotidian parcă inert, un centru de dezintoxicare. Bineînțeles, cine altcineva să-l conducă, dacă nu tocmai Noa, cea mai potrivită pentru o astfel de poziție. Excelent vârtejul sufletesc și preocupările tuturor în privința înființării acestui centru, considerat, în cele din urmă, dubios, respectiv căzut în desuetudine.

*Amos Oz, *Să nu pronunți: noapte*, Editura Humanitas Fiction, București, 2013

Amos Oz reușește, prin numeroase detalii și întâmplări aparent neînsemnate, să construiască un tablou perfect al iubirii dintre Noa și Teo. Cititorul deslușește o iubire stranie, pigmentată cu trăiri firești pentru niște oameni uniți de multe lucruri, dar separați, totuși, de cincisprezece ani importanți; ani care, mai ales lui Teo, îi trezesc frământări și analize perpetue. Ca orice iubit cu mult mai în vârstă decât femeia de lângă el, este copleșit de temeri, îi consideră tinerețea un adversar, dar, cu toate acestea, știe, grație vârstei, cum să facă să mențină viu focul acestei legături, reușind să fie atent, să renunțe în diverse ipostaze sau să accepte lucruri ilogice, în altele.

Vocea cea mai asurzitoare care răzbate din acest roman este cea a deșertului. Descrierile frecvente și detaliate ale imensității pustii face din deșert nu un pământ pe care se calcă, ci aproape o cupolă, situată undeva deasupra, care acoperă și domină. Frecvențele apariții ale deșertului transformă romanul într-unul liniștit, tăcut chiar, predominant de descrieri înfipite până în plăselele celor mai lipsite de importanță amănunte.

Simți, în „Să nu pronunți: noapte!”, poezie, trăiri profunde, calm desăvârșit, evenimente din viață care nu pot fi redată în cuvinte, ci doar trecute prin filtrul simțirilor, cu deșertul infiltrându-se până în cele mai ascunse celule și neștiind, la final, dacă nu cumva despre propriul deșert din fiecare vorbește, de fapt, Amos Oz.

Am citit și cărți mai bune ale autorului israelian. Aceasta însă degajă un aer aparte, care mi-a oferit trăiri și liniști ce echilibrează perfect balanța zguduită serios de tumultul zilnic căruia-i suntem cu toții umili prizonieri.

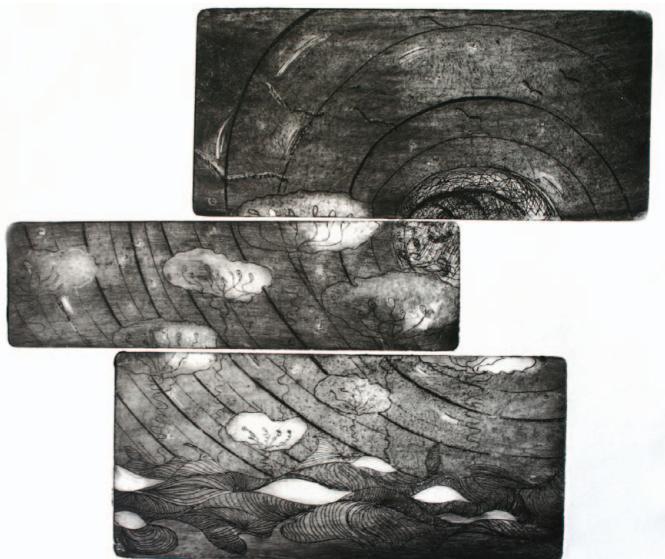
Eugenia Crainic

Arba Beatrice Larisa, *Raposa*

Evenimentele Centrului Cultural Județean – luna iulie

- **Teatrul de Vară Ethos, ediția a V-a,**
Arad, iunie-august
- **Moneasa Mountainbike Maraton,**
Moneasa, 30 iunie- 2 iulie
- **Festivalul Părădăicilor, ediția a IX-a,**
Macea, 1-2 iulie
- **Aristoteles Workshop** (Șiria, Căsoaia, Podgoria Aradului),
Căsoaia - Șiria, 3 iulie-6 august
- **Tabăra de vară,**
Mailat, 3-7 iulie
- **Cultură, Tradiție și Sport la Zerind,**
Zerindu Mic, 7-8 iulie
- **Sărbătoarea câmpenească „Întâlnirea codrenilor”,
ed. a V-a,** Satul de vacanță Groșeni, 9 iulie
- **Nedeia Țării Hălmaگیului,**
Hălmaگیu, 9 iulie
- **Salon Internațional Artă Fotografică,**
Arad, 15 iunie-19 iulie

Arba Beatrice Larisa, *Ocean and poppies*

MONITORUL
cultural

- **Zilele Culturii Maghiare, ediția a III-a,**
Iratoșu, 16 iulie
- **Târgul de fete de pe Muntele Găina,**
Platou Muntele Găina, 21-23 iulie
- **Cetatea Ineului - Tradiții și Perspective,**
Ineu, 22 - 23 iulie
- **Tradiții și obiceiuri pe Valea Crișului Alb, ediția
a V-a,** Gurahonț, 25 iulie
- **„Căsoaia Bike, Run & Fun” - ediția a V-a ,** Căsoaia,
28-30 iulie
- **Oina – Jocul tradițional al românilor,**
Sâmbăta de Sus, 28-30 iulie
- **Festival Folcloric Maghiar, ediția a III-a,**
Peregu Mic, 29-30 iulie
- **„Ieșitul la Țarină”, ediția a XVII-a,**
Tauț, 30 iulie
- **PARADA CLĂTITELOR, ediția a XVII-a,**
Moneasa, 29-30 iulie
- **Tabăra de vară pentru muzică de fanfară,**
Buteni, 30 iulie-4 august

Arba Beatrice Larisa, *Alchemy tree*

